

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

13 juli 2001

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van enkele bepalingen
van het Burgerlijk Wetboek in verband met
het erfrecht van de langstlevende echtgenoot**

(ingediend door de heer Jef Valkeniers)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

13 juillet 2001

PROPOSITION DE LOI

**modifiant certaines dispositions du Code
civil relatives aux droits successoraux
du conjoint survivant**

(déposée par M. Jef Valkeniers)

SAMENVATTING

Het huidige erfrecht verleent de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de helft van de goederen van de nalatenschap. Dit veroorzaakt soms problemen in geval van een opvolgend huwelijk met het bestaan van kinderen uit een vorig huwelijk.

Met dit wetsvoorstel beoogt de indiener het de echtgenoten in een opvolgend huwelijk mogelijk te maken in onderling akkoord af te zien van de gevolgen die nadelig zijn voor de kinderen uit het vorige huwelijk, zonder te raken aan het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot van het nieuwe huwelijk op het onroerende goed dat het gezin tot voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad.

RÉSUMÉ

Le droit successoral en vigueur accorde au conjoint survivant l'usufruit de la moitié de biens faisant partie de la succession. Cette disposition pose parfois des problèmes en cas de remariage, quand il y a des enfants d'un lit précédent.

L'auteur de la présente proposition de loi entend permettre aux conjoints qui ont recontraté mariage de renoncer, d'un commun accord, aux effets préjudiciables aux enfants issus du précédent mariage, sans toucher à l'usufruit dont le conjoint survivant du nouveau mariage jouit sur l'immeuble qui était le logement principal de la famille et sur les meubles meublants qui le garnissent.

AGALEV-ECOLO	:	<i>Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i>
CVP	:	<i>Christelijke Volkspartij</i>
FN	:	<i>Front National</i>
PRL FDF MCC	:	<i>Parti Réformateur libéral - Front démocratique francophone-Mouvement des Citoyens pour le Changement</i>
PS	:	<i>Parti socialiste</i>
PSC	:	<i>Parti social-chrétien</i>
SP	:	<i>Socialistische Partij</i>
VLAAMS BLOK	:	<i>Vlaams Blok</i>
VLD	:	<i>Vlaamse Liberalen en Democraten</i>
VU&ID	:	<i>Volksunie&ID21</i>

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	
DOC 50 0000/000 :	<i>Parlementair document van de 50e zittingsperiode + nummer en volgnummer</i>	DOC 50 0000/000 :	<i>Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° et du n° consécutif</i>
QRVA :	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>	QRVA :	<i>Questions et Réponses écrites</i>
CRIV :	<i>Integraal Verslag (op wit papier, bevat de bijlagen en het Beknopt Verslag, met kruisverwijzingen tussen Integraal en Beknopt Verslag)</i>	CRIV :	<i>Compte Rendu Intégral (sur papier blanc, avec annexes et CRA, avec renvois entre le CRI et le CRA)</i>
CRIV :	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)</i>	CRIV :	<i>Version Provisoire du Compte Rendu intégral (sur papier vert)</i>
CRABV :	<i>Beknopt Verslag (op blauw papier)</i>	CRABV :	<i>Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)</i>
PLEN :	<i>Plenum (witte kaft)</i>	PLEN :	<i>Séance plénière (couverture blanche)</i>
COM :	<i>Commissievergadering (beige kaft)</i>	COM :	<i>Réunion de commission (couverture beige)</i>

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>
<i>Bestellingen :</i>	<i>Commandes :</i>
<i>Natieplein 2</i>	<i>Place de la Nation 2</i>
<i>1008 Brussel</i>	<i>1008 Bruxelles</i>
<i>Tel. : 02/ 549 81 60</i>	<i>Tél. : 02/ 549 81 60</i>
<i>Fax : 02/549 82 74</i>	<i>Fax : 02/549 82 74</i>
<i>www.deKamer.be</i>	<i>www.laChambre.be</i>
<i>e-mail : alg.zaken@deKamer.be</i>	<i>e-mail : aff.generales@laChambre.be</i>

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Het is niemand onbekend dat het erfrecht van de langstlevende echtgenoot zeer belangrijke wijzigingen heeft ondergaan ingevolge de wet van 14 mei 1981 (*Belgisch Staatsblad* van 27 mei 1981.)

Waar de langstlevende echtgenoot omzeggens geen erfrechten werden toebedeeld in de Code Civil, werden nadien beperkte rechten toegekend bij wet van 20 november 1896 (*Belgisch Staatsblad* van 27 november 1896) – zie artikel 767 van het vroegere Burgerlijk Wetboek.

De wet van 27 mei 1981 heeft zeer uitgebreide erfreelijke rechten voor de langstlevende echtgenoot ingevoerd. Het is duidelijk dat de wetgever heeft gemeend op deze wijze het huwelijk ietwat duurzamer inhoud te geven.

Niet alleen werd de langstlevende echtgenoot, die voorheen enkel een onregelmatig erfgenaam was (hij bezat aldus geenszins de saisine en diende zich in het bezit te doen stellen van de nalatenschap, wat er op neerkomt hem te verplichten afgifte te vragen aan de regelmatige erfgenamen – meestal de kinderen - om aldus bezit te mogen nemen van de goederen en gelden), opgenomen in de reeks van de regelmatige erfgenamen (met bezitsrecht), maar werd hij bovendien opgenomen in de groep van de reservataire erfgenamen. Aldus geniet thans de langstlevende echtgenoot een voorbehouden erfdeel dat hem niet kan worden ontnomen, tenzij bij testamentaire beschikking wanneer aan de daartoe gestelde voorwaarden is voldaan: een afzonderlijke woonst gedurende tenminste zes maanden, een vordering voor de rechter en de niet-hereniging van de echtgenoten sindsdien.

Bovendien werd het aandeel van de langstlevende echtgenote in hoge mate verhoogd. Waar in de vroegere wetgeving de langstlevende echtgenoot slechts de helft in vruchtgebruik ontving, terwijl nadien dit vruchtgebruik enkel kon worden uitgeoefend op de massa van uitoefening, verkrijgt hij thans de nalatenschap in vruchtgebruik terwijl hem bovendien zijn reservataire gedeelte niet kan worden ontnomen.

Het is duidelijk dat de huidige wetgeving zeer belangrijke rechten doet ontstaan in hoofde van de langstlevende echtgenoot. Wanneer dit in het algemeen geen problemen geeft bij een eerste huwelijk, ontstaan de meeste problemen (en dan ook de procedures) in geval van een opvolgend huwelijk met bestaan van kin-

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Nul n'ignore que les droits successoraux du conjoint survivant ont été profondément modifiés par la loi du 14 mai 1981 (*Moniteur belge* du 27 mai 1981).

Alors que le Code Civil napoléonien n'accordait pratiquement aucun droit au conjoint survivant, la loi du 20 novembre 1896 (*Moniteur belge* du 27 novembre 1896) lui a accordé des droits limités (voir l'article 767 de l'ancien Code civil).

La loi du 27 mai 1981 a conféré des droits successoraux très étendus au conjoint survivant. Le législateur a manifestement voulu garantir ainsi une certaine pérennité du mariage.

Le conjoint survivant, qui n'était auparavant qu'un héritier irrégulier (il ne possédait ainsi nullement la saisine et devait se faire envoyer en possession de l'héritage, ce qui revenait à le contraindre à demander délivrance aux héritiers réguliers – généralement les enfants – pour pouvoir ainsi prendre possession des biens et des fonds), a non seulement été repris dans la catégorie des héritiers réguliers (possédant la saisine), mais il a en outre été incorporé au groupe des héritiers réservataires. Le conjoint survivant bénéficie ainsi à présent d'une réserve, qui ne peut lui être enlevée, sauf par disposition testamentaire si les conditions imposées à cet effet sont remplies, à savoir que les époux doivent avoir eu un domicile distinct depuis plus de six mois au jour du décès, qu'une action doit avoir été introduite devant le juge et que les époux doivent ne plus avoir repris la vie commune depuis lors.

La part du conjoint survivant a en outre été considérablement augmentée. Alors qu'en vertu de la législation antérieure, le conjoint survivant ne recevait que la moitié de la succession en usufruit, tandis que cet usufruit ne pouvait ensuite être exercé que sur la masse successorale, il obtient à présent la succession en usufruit, tandis qu'en outre, sa part réservataire ne peut lui être enlevée.

Il est clair que la législation actuelle fait naître des droits très importants dans le chef du conjoint survivant. Si ces dispositions ne posent généralement pas de problème dans le cas d'un premier mariage, la majorité des difficultés surviennent (et donc la plupart des procédures interviennent) en cas de remariage, lors-

deren uit een vorig huwelijk. Door het toekennen van deze belangrijke erfelijke rechten aan de echtgenoot in een volgend huwelijk wordt het aangaan van een opvolgend huwelijk bemoeilijkt. Niet alleen is de weduwe/weduwenaar voorzichtig en terughoudend, rekening houdend met deze belangrijke rechten in geval van zijn/haar overlijden, maar ook zijn de kinderen gekant tegen dergelijk opvolgend huwelijk, nu zij bij het overlijden van hun vader/moeder het vruchtgebruik toekomende aan de overlevende echtgenoot uit het opvolgend huwelijk zullen moeten dulden en dus, zolang deze in leven is, enkel de blote eigendom genieten, wat er op neerkomt dat hun erfrecht weinig nut heeft: zij kunnen de goederen niet gebruiken, terwijl de verkoop van enkel de blote eigendom niets opbrengt. De bepalingen van artikel 745ter Burgerlijk Wetboek dat hen de mogelijkheid geeft de omzetting van het vruchtgebruik te vorderen volstaat niet om deze afkerige houding tegenover een opvolgend huwelijk op te vangen.

Het ontwerp strekt er dan ook toe deze nadelige gevolgen van de wetwijziging van 14 mei 1981 ietwat op te vangen en het de echtgenoten in een opvolgend huwelijk mogelijk te maken, indien zij bereid zijn daartoe te beslissen in gemeen overleg en akkoord, van deze gevolgen te dele af te zien.

DE HUIDIGE WETGEVING.

1. *Het aandeel van de langstlevende echtgenoot.*

De wet maakt niet het minste onderscheid tussen een eerste en een opvolgend huwelijk. In elk geval zijn de rechten van de langstlevende echtgenoot identiek. Behoudens afwijking bij testament van de eerst overledene erft de langstlevende echtgenoot:

- de geheelheid van de nalatenschap in vruchtgebruik in samenloop met afstammelingen (kinderen, welke ook de wijze is waarop de afstamming is vastgesteld, en geadopteerde) van de eerst overledene. Hierbij dient er te worden op gewezen dat voorafgaandelijk aan de vereffening en verdeling van de nalatenschap moet worden overgegaan tot vereffening en verdeling van het huwelijksvermogensstelsel, zodat, in geval van bestaan van een gemeenschappelijk vermogen de langstlevende dit gemeenschappelijk vermogen zal verkrijgen voor de helft in volle eigendom en voor de andere helft in vruchtgebruik;

- de geheelheid van het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom en de geheelheid van het eigen vermogen in vruchtgebruik in samenloop met bloedverwanten van de overledene, andere dan de afstammelingen.

qu'il y a des enfants d'un lit précédent. Du fait de ces droits successoraux importants accordés au conjoint lors d'un nouveau mariage, le remariage est rendu plus difficile. Outre que le veuf ou la veuve se montre prudent(e) et réticent(e) compte tenu de l'importance des droits dont jouirait le(la) survivant(e) au cas où il ou elle viendrait à décéder, les enfants sont également opposés à ce genre de remariage, puisqu'en cas de décès de leur père ou de leur mère, ils devraient tolérer l'usufruit revenant au conjoint survivant du mariage ultérieur et ne jouiraient donc que de la pleine propriété tant que celui-ci serait en vie, de sorte que leurs droits successifs n'auraient guère d'utilité. En effet, ils ne pourraient pas utiliser les biens, tandis que la vente de la seule nue-propriété ne leur rapporterait rien. La disposition de l'article 745ter du Code civil qui leur permet de demander la conversion de l'usufruit ne suffit pas à vaincre ces réticences à l'égard d'un remariage.

La présente proposition vise dès lors à quelque peu atténuer ces effets préjudiciables de la modification apportée par la loi du 14 mai 1981 et à permettre aux époux d'un mariage subséquent de renoncer en partie à ces conséquences s'ils sont disposés à prendre une telle décision de concert et d'un commun accord.

LA LÉGISLATION ACTUELLE

1. *La part du conjoint survivant*

La loi n'établit pas la moindre distinction entre un premier mariage et un mariage subséquent. Les droits de l'époux survivant sont identiques dans les deux cas. Sauf dérogation testamentaire du prémourant, le conjoint survivant recueille :

- l'usufruit de toute la succession concurremment avec les descendants (enfants, quelle que soit la manière dont la filiation a été établie, et enfants adoptifs) du prémourant. Notons, à ce propos, qu'avant de procéder à la liquidation et au partage de la succession, il convient de procéder à la liquidation et au partage du régime matrimonial de sorte que, s'il y a un patrimoine commun, le conjoint survivant recueillera la pleine propriété de la moitié de ce patrimoine commun et l'usufruit de l'autre moitié ;

- la pleine propriété du patrimoine commun et l'usufruit du patrimoine propre du défunt concurremment avec les parents du défunt, autres que les descendants.

Het is de eerst overledene mogelijk hiervan af te wijken bij testament. Zo is het de eerst overledene mogelijk:

– aan de langstlevende meer toe te kennen dat de wet voorziet: aan de langstlevende kan het bijzonder beschikbaar deel worden toegekend, in aanwezigheid van afstammelingen is dit het beschikbaar deel in volle eigendom en de reserve (voorbehouden erfdeel) van de afstammelingen in vruchtgebruik, en in aanwezigheid van bloedverwanten in de opgaande lijn de algehele van de nalatenschap in volle eigendom (de ouders verliezen aldus hun aanspraken op hun voorbehouden deel);

– aan de langstlevende een gedeelte van zijn rechten ontnemen om deze te herleiden tot zijn wettelijk voorbehouden erfdeel, en in sommige gevallen zelfs totaal te ontnemen wanneer aan de daartoe door de wet gestelde voorwaarden is voldaan (zie hierboven).

Niets kan beletten dat de eerste overledene van deze rechten gebruik zou maken, hetzij in het voordeel, hetzij in het nadeel van de langstlevende echtgenoot.

Bij het aangaan van het huwelijk of tijdens het huwelijk kunnen met betrekking tot deze erfelijke rechten evenmin bindende afspraken worden gemaakt tussen de echtgenoten. Dergelijke afspraken maken een verboden beding over een niet opengevallen nalatenschap uit en zijn bijgevolg absoluut nietig.

2. De bescherming van de kinderen voorafgaand aan het opvolgend huwelijk.

In de huidige wetgeving worden de kinderen die de overledene heeft voorafgaand aan het opvolgend huwelijk ietwat beschermd. Zo:

– kan aan deze kinderen het omzettingsrecht zoals bepaald in artikel 745*quater* B.W. niet worden ontnomen ;

– wordt de overlevende echtgenoot uit het opvolgend huwelijk, voor de berekening van de waarde van het vruchtgebruik bij omzetting, geacht minstens 20 jaar ouder te zijn dan het oudste kind van de overledene voorafgaand aan het opvolgend huwelijk.

Alle kinderen welke de overledene nalaat en waarvan de afstamming vaststaat worden beschermd, ongeacht de wijze waarop deze afstamming tot stand is gekomen (uit het voorgaand huwelijk, ingevolge erkenning buiten huwelijk, ingevolge een vonnis of ingevolge

Le prémourant a la possibilité de déroger à cette disposition par testament. Il lui est ainsi possible :

– d'octroyer au conjoint survivant davantage que ne le prévoit la loi. La quotité spécialement disponible peut en effet lui être octroyée : s'il y a des descendants, il s'agit de la quotité disponible en pleine propriété et de la réserve des descendants en usufruit et, s'il y a des ascendants, il s'agit de la totalité de la succession en pleine propriété (les parents perdent donc leurs droits à leur réserve) ;

– de priver le conjoint survivant d'une partie de ses droits pour les réduire à sa réserve légale et dans certains cas, de le priver complètement de ses droits lorsque les conditions auxquelles la loi subordonne cette privation sont remplies (cf. ci-dessus).

Rien ne peut empêcher le prémourant de faire usage de ces droits, que ce soit en faveur ou au détriment du conjoint survivant.

Les époux ne peuvent conclure d'accord contraignant concernant ces droits successoraux ni au moment de contracter mariage ni pendant le mariage. Un tel accord constitue une clause interdite portant sur une succession ouverte et est par conséquent nul.

2. La protection des enfants issus d'un précédent mariage.

La législation actuelle protège quelque peu les enfants que le défunt a eus avant de se remarier. Ainsi :

– ces enfants ne peuvent être privés du droit de conversion visé à l'article 745*quater* du Code civil ;

– le conjoint survivant du couple issu du remariage est, pour le calcul de la valeur de l'usufruit en cas de conversion, censé avoir au moins vingt ans de plus que l'aîné des enfants du défunt issus d'un précédent mariage.

Tous les enfants que laisse le défunt et dont la filiation est établie sont protégés, quelle que soit l'origine de cette filiation (issus d'un mariage antérieur, reconnaissance hors mariage, jugement ou adoption), ainsi que les descendants de ces enfants si leur auteur (père

adoptie), alsmede de afstammelingen van deze kinderen wanneer hun rechtsvoorganger (vader of moeder) vooroverleden is ten dage van het voltrekken van het opvolgend huwelijk (plaatsvervulling).

De omvang van de beperking van de voorgestelde wijziging.

Door de wet van 14 mei 1981 heeft de wetgever niet alleen het erfrechtelijk aandeel van de langstlevende echtgenoot willen optrekken, maar heeft hij eveneens aan de langstlevende echtgenoot de zekerheid willen geven zijn verder leven, na het overlijden van de eerste echtgenoot, te kunnen voortzetten in dezelfde omgeving en op dezelfde wijze als deze die bestond ten dage van het samenleven. Daarom werd dan ook aan de langstlevende echtgenoot het volle vruchtgebruik toegekend op de algeheelheid van de nalatenschap. Tevens heeft de wetgever willen voorkomen dat deze zekerheid aan de langstlevende echtgenoot zou worden ontnomen bij testament en werden beschermingsmaatregelen ingevoerd.

Deze beschermingsmaatregelen zijn een uitvloeisel van de wet van 14 juli 1976 waarbij het huwelijksvermogensrecht grondig werd gewijzigd. Zo voorziet artikel 215 in de bijzondere bescherming van de gezinswoning, die niet kan worden vervreemd (noch in geval van huurwoning opgezegd) dan mits het akkoord van de beide echtgenoten. Ook wordt voorzien in een preferentiële toewijzing van de gezinswoning bij ontbinding van het stelsel (hetzij ingevolge overlijden van één van de echtgenoten, hetzij ingevolge echtscheiding) wanneer deze gezinswoning deel uitmaakt van het gemeenschappelijk vermogen.

In het verlengde hiervan werd door de wetgever de reserve van de langstlevende echtgenoot dubbel bepaald: kwantitatief de helft in vruchtgebruik en kwalitatief minstens het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad. Bovendien kan de omzetting van het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad niet worden gevorderd en bekomen tenzij mits het akkoord van de langstlevende echtgenoot.

Wat gebeurt er nu wanneer iemand met kinderen die een tweede huwelijk heeft aangegaan, overlijdt en de tweede vrouw achterblijft in samenloop met kinderen van de overledene voorafgaand aan het opvolgend huwelijk?

In veel gevallen zal de weduwe verplicht zijn om goederen te gelde te maken om over contanten te beschikken teneinde de successierechten te kunnen betalen. Haar vruchtgebruik zal worden omgezet in een

ou mère) est prédécédé le jour de la célébration du mariage suivant (représentation).

De l'importance de la limitation de la modification proposée

Par la loi du 14 mai 1981, le législateur a non seulement voulu augmenter la portion successorale du conjoint survivant, mais il a également voulu donner au conjoint survivant la garantie de pouvoir continuer à vivre, après le décès du premier époux, dans le même environnement et de la même manière que pendant la vie commune. Il a dès lors attribué au conjoint survivant l'usufruit de l'universalité de la succession. Voulant également éviter que cette garantie puisse être enlevée par testament au conjoint survivant, le législateur a prévu des mesures de protection.

Ces mesures de protection sont un corollaire de la loi du 14 juillet 1976, qui a remanié en profondeur les régimes patrimoniaux. C'est ainsi que l'article 215 prévoit une protection en ce qui concerne l'immeuble qui sert au logement principal de la famille. Cet immeuble ne peut en effet être aliéné (et, s'il s'agit d'un immeuble en location, le bail ne peut en être dénoncé) sans l'accord des deux époux. La loi précitée prévoit également un système d'attribution préférentielle de l'immeuble qui sert au logement principal en cas de dissolution du régime matrimonial (soit par décès de l'un des époux, soit par divorce) si le logement familial fait partie du patrimoine commun.

C'est dans cette optique que le législateur a fixé la réserve héréditaire du conjoint survivant selon un double critère, à savoir un critère quantitatif (la moitié en usufruit) et un critère qualitatif (au moins l'usufruit de l'immeuble servant au logement familial et des meubles meublants). En outre, la conversion de l'usufruit du logement familial et des meubles meublants ne peut être demandée et obtenue que moyennant l'accord du conjoint survivant.

Que se passe-t-il si une personne ayant des enfants et ayant contracté un second mariage vient à décéder et que sa seconde épouse est en concours avec des descendants d'un précédent mariage du défunt ?

Dans de nombreux cas, la veuve sera obligée de réaliser des biens afin de disposer d'espèces pour payer les droits de succession. Son usufruit sera converti en un pourcentage de la valeur des biens concernés, et

percentage van de waarde van de betrokken goederen en dit in principe volgens haar leeftijd zoals vermeld in de onderstaande tabel¹ :

Van 10 tot 30 jaar	68%
Van 30 tot 40 jaar	64%
Van 40 tot 50 jaar	56%
Van 50 tot 60 jaar	52%
Van 55 tot 60 jaar	44%
Van 60 tot 65 jaar	38%
Van 65 tot 70 jaar	32%
Van 70 tot 75 jaar	24%
Van 75 tot 80 jaar	16%
Meer dan 80 jaar	8%

Nemen we een klassiek geval van een 60-jarige (nieuwe) partner die weduwe wordt. Zij erft dan (wanneer er geen betwisting is) een vruchtgebruik van 44%. Dit kan door een testament herleid worden tot de helft doch laat ons veronderstellen dat dit niet gebeurd is, dan zien we dat het vruchtgebruik 44% bedraagt van de waarden van de goederen. Zijn er bvb. 4 kinderen, dan erven die samen 56% of ieder 14%. Dit kan zich reeds voordoen na één jaar huwelijk en dan is de bijdrage van de nieuwe partner toch zeer miniem geweest.

Wetende dat men in een eerste huwelijk meestal spaart en opbouwt, terwijl men in een tweede huwelijk vooral nog wat van het leven wil genieten en dus eerder geld verteert, bestaat er vanwege de kant van de kinderen reeds de opmerking dat er door moeder of vader gespaard werd en door de volgende echtgenoot of echtgenote alleen werd «geprofiteerd».

Wanneer daar dan nog het besef bijkomt dat de volgende echtgenoot of echtgenote een voordeliger erfenis gaat genieten dan zij zelf en dat ze die erfenis na het overlijden van hun vader of moeder nog kunnen weggeven aan hun eigen familie is het hek helemaal van de dam en wordt deze nieuwe echtgenoot of echtgenote bijna uitsluitend aanzien als indringer of een indringster die uit is op de centen van vader of moeder. Dit is ook één van de grote redenen waarom zoveel tweede, derde of vierde huwelijken op korte tijd uit elkaar vallen.

⁽¹⁾ Dit is de tabel uit het Wetboek der registratierechten. Deze kan echter geen absolute toepassing vinden. De voorbereidende werken van de wet van 14 mei 1981 laten daarover geen twijfel: de waarde van de volle eigendom is niet altijd gelijk aan de som van de waarde van het vruchtgebruik en de waarde van de volle eigendom. Het behoort in geval van betwisting aan de rechtbank om de waarde van het vruchtgebruik te bepalen naar de realiteit en dus in eerste plaats rekening houdend met de reële overlevingskansen van de langstlevende echtgenoot-vruchtgebruiker.

ce, en principe, en fonction de l'âge de la veuve selon le tableau¹ ci-après :

De 10 à 30 ans	68 %
De 30 à 40 ans	64 %
De 40 à 50 ans	56 %
De 50 à 60 ans	52 %
De 55 à 60 ans	44 %
De 60 à 65 ans	38 %
De 65 à 70 ans	32 %
De 70 à 75 ans	24 %
De 75 à 80 ans	16 %
Plus de 80 ans	8 %

Prenons l'exemple classique d'une (nouvelle) partenaire de 60 ans, qui devient veuve. Elle recueille (s'il n'y a pas de contestation) un usufruit de 44 %. En supposant que l'usufruit n'a pas été réduit par le biais d'un testament, qui peut le réduire de moitié, on constate que l'usufruit s'élève à 44 % de la valeur des biens. S'il y a 4 enfants, ils hériteront de 65 % ensemble ou de 14 % chacun. Cette situation pouvant se produire après un an de mariage seulement, force est de constater que, dans ce cas, la contribution du nouveau partenaire aura quand même été très minime.

Lorsque l'on sait que c'est généralement au cours d'un premier mariage que l'on épargne et bâtit, alors qu'au cours d'un second mariage, l'on tient essentiellement à profiter encore un peu de la vie et l'on est dès lors plus dépensier, les enfants sont déjà enclins à dire que la mère ou le père a épargné et que le nouvel époux ou la nouvelle épouse n'a fait que « profiter ».

Lorsqu'en plus les enfants comprennent que le nouvel époux ou la nouvelle épouse sera mieux servi(e) qu'eux-mêmes pour ce qui est de la succession et qu'après le décès de leur père ou de leur mère, ce nouveau conjoint pourra même distribuer cet héritage dans sa propre famille, c'est décidément plus qu'ils n'en peuvent supporter et le nouveau conjoint n'est plus guère considéré que comme un intrus en voulant à l'argent du père ou de la mère. C'est également l'une des principales raisons pour lesquelles les deuxièmes, troisièmes ou quatrièmes mariages ne font généralement pas long feu.

⁽¹⁾ Ce tableau provient du Code des droits d'enregistrement. Il n'est toutefois pas d'application absolue. Les travaux préparatoires de la loi du 14 mai 1981 ne laissent subsister aucun doute à cet égard : la valeur de la pleine propriété n'est pas toujours égale à la somme de la valeur de l'usufruit et de la valeur de la pleine propriété. En cas de contestation, il appartient au tribunal de déterminer la valeur de l'usufruit sur la base de la situation réelle, c'est-à-dire en tenant compte, en premier lieu, des réelles chances de survie du conjoint survivant-usufruiteur.

Omwille van dit verzet van de kinderen zijn er vandaag zeer vele alleenstaande weduwnaars of weduwen of gescheiden mannen en vrouwen die een LAT-relatie verkiezen boven een huwelijk daar de kinderen dit veruit verkiezen boven een nieuw huwelijk en de ouders de gunst van de kinderen niet willen verliezen.

Advocaat Frans Baert, destijds verslaggever in de Kamer van het wetsontwerp tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot en professor A. Vastersavendts, die bijdroegen tot de totstandkoming van het wetsontwerp, gaan tevens akkoord dat de toen goedgekeurde regeling moet worden herwerkt, gezien het steeds meer voorkomen van mensen met kinderen die alleen komen te vallen door echtscheidingen of overlijdens en gezien de huidige beschikkingen inzake het erfrecht van de langstlevende echtgenoot aanleiding geven tot veel familieruzies en deze beschikkingen in de meeste gevallen door de nieuwe echtgenoot of echtgenote zelf niet gewenst zijn.

Al wat de nieuwe echtgenoot of echtgenote vraagt is een regeling om verder zoveel mogelijk onbekommerd door het leven te gaan. De nieuwe echtgenoot of echtgenote is er meestal zeker niet op uit om de erfenis te ontfutselen aan de kinderen uit een vorige huwelijk en er nadien zijn of haar eigen familie mee te verwennen. Ook wil men zoveel mogelijk in een goede verstandhouding en zoveel mogelijk zelfs in vriendschap leven met de kinderen uit een vorig huwelijk.

Daarom moet het mogelijk zijn hier tot een vergelijk te komen dat de verschillende partijen genoegdoening geeft. In ieder geval moet het mogelijk zijn dat de nieuwe partner vrijwillig afstand doet van deze voor hem of voor haar zeer voordelige erfenisrechten. Toch moet hij of zij ook een gegarandeerde bescherming genieten.

Vermits hij of zij automatisch - tenminste na één jaar huwelijk - gerechtigd is op een pensioen van de overleden echtgenoot, lijkt het ons verder ook aangegeven dat hij of zij ook het volledige vruchtgebruik krijgt toegewezen van de echtelijke woning met inboedel tot bij een eventueel overlijden waarbij de woning met inboedel dan teruggaan naar de kinderen uit het vorige huwelijk.

Indien de betrokkene niet langer in staat is om zich alleen te behelpen en moet geplaagd worden, dan dienen deze kosten te worden gedragen door de kinderen uit een vorig huwelijk à rato van het vruchtgebruik van de echtelijke woning.

A cause de cette opposition des enfants, il y a aujourd'hui de nombreux veufs ou veuves ou divorcés isolés qui préfèrent entretenir une relation avec un nouveau ou une nouvelle partenaire tout en vivant chacun chez soi que de se marier, les enfants préférant de loin cette solution à un nouveau mariage et les parents ne voulant pas perdre la faveur de leurs enfants.

L'avocat Frans Baert, à l'époque rapporteur à la Chambre pour le projet de loi modifiant les droits successoraux du conjoint survivant, et le professeur A. Vasteravendts, qui ont contribué à l'élaboration du projet de loi, s'accordent à dire qu'il convient de modifier les règles adoptées à l'époque, étant donné qu'il est de plus en plus fréquent que des personnes ayant des enfants se retrouvent seules par suite d'un divorce ou d'un décès, que les dispositions actuelles relatives aux droits successoraux du conjoint survivant sont source de nombreuses querelles familiales et que, dans la plupart des cas, le bénéfice de ces nouvelles dispositions n'est pas souhaité par le nouveau conjoint lui-même.

Ce nouveau conjoint ne demande rien de plus que de pouvoir continuer à vivre le plus tranquillement possible. Dans la plupart des cas, le nouvel époux ou la nouvelle épouse ne songe absolument pas à subtiliser l'héritage des enfants nés d'un premier lit pour le distribuer ensuite à sa propre famille. Les nouveaux époux souhaitent vivre, dans toute la mesure du possible, en bonne entente, voire en amitié avec les enfants d'un lit précédent.

C'est pourquoi il devrait être possible de parvenir en l'espèce à un compromis qui satisfasse les différentes parties. Le nouveau conjoint devrait en tout cas pouvoir renoncer volontairement à ces droits successoraux très avantageux pour lui. Il doit toutefois bénéficier également d'une protection garantie.

Puisqu'il a droit automatiquement - du moins après un an de mariage - à une pension du conjoint décédé, il nous paraît par ailleurs indiqué qu'il se voie attribuer l'usufruit de l'ensemble du domicile conjugal avec le mobilier jusqu'à son décès, le logement avec le mobilier retournant alors aux enfants issus du mariage précédent.

Si l'intéressé(e) n'est plus en état de se débrouiller seule et qu'il ou elle doit être placé(e), les frais afférents à son placement doivent être supportés par les enfants issus d'un mariage précédent proportionnellement à l'usufruit de la résidence conjugale.

Ook moet het mogelijk zijn dat aan de nieuwe echtgenoot of echtgenote eventueel ook het vruchtgebruik wordt toegewezen van andere eigendommen die echter niet mogen vervreemd worden en die na het overlijden moeten terugkeren naar de kinderen uit een vorig huwelijk.

VOORSTEL

Wanneer voorafgaand aan het opvolgend huwelijk de beide echtgenoten in gemeen akkoord zouden kunnen afzien van hun erfelijke aanspraken in de nalatenschap van de eerst stervende en dit dus reeds tijdens het leven, dan kan deze afstand niet de algeheelheid van de erfelijke rechten tot voorwerp hebben. Dergelijke wijziging zou indruisen tegen de zeer duidelijke wil van de wetgever wanneer de wet van 14 mei 1981 werd tot stand gebracht. Kunnen de erfelijke rechten worden beperkt, dan moeten minstens de reservataire aanspraken van de langstlevende echtgenoot op de preferentiële goederen behouden blijven en kan hiervan geen afstand worden gedaan, ook niet in gemeenschappelijk akkoord.

Dit voorstel strekt er toe dergelijke bindende afspraken reeds bij het aangaan van het huwelijk mogelijk te maken. Het bindend beperken van de erfelijke roeping van de langstlevende echtgenoot zou er aldus kunnen toe leiden een opvolgend huwelijk mogelijk te maken zonder het toestaan van de zeer uitgebreide rechten toegekend aan de langstlevende echtgenoot, derwijze dat noch de toekomstige echtgenoot noch de kinderen uit het voorgaand huwelijk bevreesd dienen te zijn voor de patrimoniale gevolgen van het huwelijk. Meteen weten de toekomstige echtgenoten dan ook welke hun toekomstige rechten zijn in de nalatenschap van de eerst overledene.

De wijze van beperking.

Deze beperking kan enkel worden bedongen in het huwelijkscontract afgesloten voorafgaand aan het opvolgend huwelijk. Aldus kan de beperking enkel en alleen tussenkomen ingevolge een uitdrukkelijk akkoord tussen de beide nieuwe echtgenoten. Dat de beperking dient tussen te komen voorafgaand aan het huwelijk en in het huwelijkscontract wijst er op dat de toekomstige echtgenoten deze beperking duidelijk hebben besproken. Bovendien is eveneens de tussenkomst van de notaris vereist. Dit moet er de toekomstige echtgenoten op wijzen dat de beperking zeer belangrijke gevolgen heeft. Bovendien waarborgt de tussen-

Il devrait également être possible d'attribuer éventuellement au nouveau conjoint l'usufruit d'autres propriétés qui ne peuvent toutefois pas être aliénées et qui doivent retourner aux enfants issus d'un mariage précédent.

PROPOSITION

Si, avant de se remarier, les deux époux pouvaient, d'un commun accord, renoncer à leurs droits successoraux dans la succession du prémourant, donc, de leur vivant, cette renonciation ne pourrait porter sur la totalité des droits successoraux. Pareille disposition irait en effet à l'encontre de la volonté, très claire, du législateur lors de l'adoption de la loi du 14 mai 1981. Si les droits successoraux peuvent être limités, il convient au moins de maintenir les droits réservataires du conjoint survivant sur les biens préférentiels, droits auxquels on ne peut renoncer, même pas d'un commun accord.

La présente proposition vise à permettre la conclusion de pareils accords contraignants dès le mariage contracté. Cette restriction formelle de la vocation successorale du conjoint survivant pourrait donc avoir pour effet de permettre un remariage sans assortir celui-ci des droits très étendus accordés au conjoint survivant, de telle manière que ni le futur conjoint ni les enfants issus du mariage précédent n'aient à redouter les conséquences patrimoniales du mariage. Les futurs conjoints seront ainsi du même coup fixés sur leurs droits futurs dans la succession du prémourant.

Le mode de restriction.

Cette restriction peut uniquement être convenue dans le contrat de mariage conclu préalablement au nouveau mariage. La restriction peut donc uniquement intervenir en vertu d'une convention explicite entre les deux nouveaux conjoints. Le fait que la restriction doive être prévue préalablement au mariage et dans le contrat de mariage montre que les futurs époux en ont discuté clairement entre eux. En outre, l'intervention d'un notaire est également requise, et ce, afin d'attirer l'attention des futurs conjoints sur le fait que la restriction a des effets très importants. L'intervention du notaire garantit en outre que les deux conjoints seront

komst van de notaris de voorlichting van de beide echtgenoten die gewezen zullen worden op hun wederzijdse rechten zoals deze spruiten uit hun erfrecht (en voorbehouden deel). Aldus zullen de toekomstige echtgenoten onmiddellijk de gevolgen en de draagwijdte van de tussen hen bedongen beperking inzien en begrijpen.

Een wijziging tijdens het huwelijk kan niet meer tussenkomen. De ratio legis is alsdan niet meer bestaande nu de beperking van de erfelijke roeping van de langstlevende echtgenoot in een opvolgend huwelijk enkel zijn reden van bestaan vindt in het gemakkelijker tot stand te doen komen van dit opvolgend huwelijk. Eens het huwelijk voltrokken, dient de beperking van de erfelijke roeping van de langstlevende echtgenoot zich te realiseren bij toepassing van de thans bestaande regels en namelijk door een beperking van het erfrecht bij testament. Alsdan kan niet verder worden gegaan dan tot de beperking tot beloop van het beschikbaar deel.

De wijziging kan ook enkel en alleen bedongen worden wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- het moet gaan om een opvolgend huwelijk. Het is daarbij zonder belang hoe het voorgaand huwelijk werd ontbonden, hetzij ingevolge overlijden, hetzij ingevolge echtscheiding (op welke grond ook);

- er moet ten dage van het voltrekken van het huwelijk minstens één nakomeling uit een vorig huwelijk of voorafgaand aan het huwelijk in leven zijn. De erkenning van een kind na voltrekking van het opvolgend huwelijk volstaat dus niet om de beperking mogelijk te maken. De beperking dient trouwens bedongen in het huwelijkscontract voorafgaand aan het opvolgend huwelijk, terwijl, wanneer er alsdan geen afstammelingen bestaan, de ratio legis niet aanwezig is;

- de langstlevende echtgenoot in het opvolgend huwelijk moet in samenloop komen met één of meerdere kinderen die de overledene had voorafgaand aan het opvolgend huwelijk. Aldus heeft het beding in het huwelijkscontract, houdende de beperking geen uitwerking indien de ten dage van het voltrekken van het opvolgend huwelijk bestaande afstammelingen vooroverleden zijn.

De gevolgen van de wijziging.

De wijziging laat aldus een beperking toe van de aanspraken van de langstlevende echtgenoot, zonder toe te laten dat deze rechten in hun geheel worden

informés de leurs droits réciproques découlant de leurs droits successoraux (et de leur quotité réservée). Les futurs conjoints connaîtront et comprendront ainsi immédiatement les effets et la portée de la restriction convenue entre eux.

Une modification ne pourra plus intervenir *durant* le mariage. Une telle modification anéantirait toute *ratio legis* dès lors que la restriction de la vocation successorale du conjoint survivant dans un mariage ultérieur ne se justifie qu'en ce qu'elle vise à faciliter cette union. Une fois le mariage célébré, la vocation successorale du conjoint survivant ne peut plus être limitée que par application des règles existantes, à savoir par le biais d'une restriction des droits successoraux par testament. Dans le cadre de cette procédure, la restriction ne peut toutefois plus s'appliquer qu'à concurrence de la quotité disponible.

Cette modification ne peut dès lors être stipulée que s'il est satisfait aux conditions suivantes :

- il doit s'agir d'un remariage. Peu importe, à cet égard, la manière dont le mariage précédent a été dissous, que ce soit à la suite d'un décès ou d'un divorce (quelle qu'en soit la cause) ;

- il faut que, le jour de la célébration du mariage, un descendant au moins issu d'un mariage précédent ou antérieur à celui-ci soit en vie. Le fait de reconnaître un enfant après la célébration du remariage ne suffit donc pas pour permettre d'appliquer la restriction. Celle-ci doit du reste être stipulée dans le contrat de mariage précédant le remariage, tandis que, s'il n'y a aucun descendant, elle n'a pas de raison d'être ;

- le conjoint survivant du couple issu du remariage doit entrer en concours avec un ou plusieurs descendants que le défunt a eus avant le remariage. La clause du contrat de mariage prévoyant la restriction ne sortit donc aucun effet si les descendants qui existaient le jour de la célébration du remariage sont prédécédés.

Les effets de la modification.

La modification permet donc de restreindre les droits du conjoint survivant sans que celui-ci puisse en être privé. La réserve qualitative du conjoint survivant est

ontnomen. Het kwalitatief voorbehouden deel van de overlevende echtgenoot blijft behouden zodanig dat het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad aan de langstlevende echtgenoot niet het voorwerp van de overeenkomst kan zijn.

Ook brengt de beperking, zoals zij in gemeen akkoord tussen toekomstige echtgenoten wordt ingelast, in het huwelijkscontract geen verandering mee in conventionele of wettelijke bepalingen met betrekking tot de vereffening en verdeling van het stelsel. De voordelen genoten door de overlevende echtgenoot in samenloop met afstammelingen van de vooroverleden echtgenoot voorafgaand aan het opvolgend huwelijk blijven ongewijzigd en onverkort bestaan, zoals dit heden ten dage het geval is.

De te wijzigen bepalingen.

Indiener stelt voor om de mogelijkheid van een beperking van het erfrecht in te voegen in artikel 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek.

Jef VALKENIERS (VLD)

maintenue de manière à ce que l'accord entre les conjoints ne puisse porter sur l'usufruit accordé au conjoint survivant sur le logement familial et les meubles meublants qui le garnissent.

La limitation, telle qu'elle est prévue d'un commun accord entre les futurs époux, ne modifie non plus en rien les dispositions conventionnelles ou légales qui, dans le contrat de mariage, régissent la liquidation et le partage du régime. Les avantages dont bénéficie le conjoint survivant en concours avec des descendants du conjoint prédécédé issus d'un précédent mariage ne sont pas modifiés et sont maintenus intégralement.

Les dispositions à modifier.

L'auteur propose d'insérer dans l'article 915*bis* du Code civil une disposition permettant de restreindre les droits successoraux.

WETSVOORSTEL

 Artikel 1.

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2.

In artikel 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek wordt een § 5 ingevoegd, luidende:

« § 5. De langstlevende echtgenoot die afstammelingen heeft en die een nieuw huwelijk wenst aan te gaan, kan in een beding in het huwelijkscontract het recht bedoeld in § 1 beperken, zonder inbreuk te maken op het recht bedoeld in § 2. Dit beding kan tijdens het huwelijk niet worden gewijzigd en vervalt op het moment van het overlijden van de afstammelingen. ».

21 mei 2001

Jef VALKENIERS (VLD)
 Geert BOURGEOIS (VU&ID)
 Hugo COVELIERS (VLD)
 Thierry GIET (PS)
 Jacqueline HERZET (PRL FDF MCC)
 Servais VERHERSTRAETEN (CVP)
 Jean-Jacques VISEUR (PSC)

PROPOSITION DE LOI

 Article 1er.

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 915*bis* du Code civil, il est inséré un § 5, libellé comme suit :

« § 5. Le conjoint survivant qui a des descendants et qui souhaite se remarier peut, dans une clause du contrat de mariage, restreindre le droit visé au § 1er, sans porter atteinte au droit visé au § 2. Cette clause ne peut être modifiée pendant le mariage et devient caduque au moment du décès des descendants. ».

21 mai 2001